

Eintrag.

EN. 60. 5.

OBSERVATIONES
AD QVAEDAM LOCA
PROVERBIORUM SALOMONIS

QVAS
RECTORE
VNIVERSITATIS EBERHARDINÆ CAROLINÆ
MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO AC POTENTISSIMO DVCE ET DOMINO
DOMINO

CAROLO

DVCE WIRTEMBERGIÆ ET TECCLÆ REGNANTE
rel. rel.

PRÆSIDE
CHRISTIANO FRIDERICO
SCHNVRER

LING. GR. ET ORIENTT. PROF. P. O.
ET CONTVBERNII ACADEMICI RECTORE
AD LEGITIME CONSEQVENDOS HONORES MAGISTERII
PHILOSOPHICI

PUBLICÆ DEFENDENT
a. d. Sept. MDCCLXXVI a.

RESPONDENTES
JOHANNES FRIDERICVS HOFFMANN, *Stuttgard.*
ET
JOHANNES THEOPHILVS SPRENGER, *Gæppingent.*
SER. STIPEND. ET MAG. PHILOS. CANDIDATI.

TVBINGÆ, LITERIS SIGMVNDIANIS.

OPERA ATQUE
AD QUEDAM LOCA
TOVERBIORUM SALOMONIS

RECTOR
VIRI MAGISTRI FERHARDUS DE CAROLINA
MAGISTRICISSIMO
SALUTEM IN DOMINO DUM AT DOMINO
DOMINO

CAROLO
DUM FERHARDUS DE CAROLINA

KENRIED
UNIVERS.
ZVHALLE

CHRISTIANO FERDINANDO
SCHWABER

ET CONTINUUM LABORUM SECTORE
AD FACIENDUM GONFERRONOS HONORIS MAGISTRI
FERDINANDUS
FERDINANDUS
RESPONSORILES
JOHANNES FERDINANDUS HOFFMANN
ET
JOHANNES FERDINANDUS HOFFMANN
ET
FERDINANDUS HOFFMANN

TRIPLEX SINGULANIS

Prodiit superiore anno Oxonii è prelo Clarendoniano liber Anglica lingua scriptus, qui continet observationes ad varia loca Proverbiorum, auctore b. THOMA HUNTO, Aedis Christi Canonico, linguæque Hebr. & Arab. professore Oxoniense. Et quidem cum plausu haud vulgari exceptus est hic liber in Anglia, tum quod insignem præclaræ eruditionis famam consecutus esset auctor, tum quod constaret, eum in concinnando hoc opere singularem prorsus curam adhibuisse atque diligentiam. Erat enim, præter sæculi sui consuetudinem, mirum in modum timidus, sibi que adeo diffidens, ut, quamvis esset in litteris orientalibus atque interpretatione scripturæ sacræ multorum annorum usu longe exercitatissimus, tamen nonnisi ægre persuaderi sibi pateretur ab amicis, ingenii sui monumentum aliquod publicæ luci exponere. Cumque tandem victus amicorum precibus recepisset in se, suas ad Proverbiorum loca quædam difficiliora observationes in lucem emittere; tam verecunde atque modeste in hoc opere versatus est vir aliis omnibus quam sibi facilius satisfaciens, ut quæ in chartas a se relata essent denuo diligentissime pertractaret, nec

quidquam prelo committeret, nisi quod esset ex omni parte expensum examinatumque quam studiosissime. In qua tanta sua modestia cum admodum lente procederet HUNTIUS jam grandævus, protraheretque opus suum per annos complures; succubuit tandem senectuti, & operis vix ultra dimidiam partem typis descripti curam obiens commisit celeb. KENNICOTTO, qui facillime etiam perficere illud potuit, cum essent omnia ad illud pertinentia a b. auctore in chartas relata. Hic itaque liber, cujus notitiam solus, quantum nobis quidem constat, dedit perill. MICHAELIS, in Biblioth. Or. & Exeg. P. IX, cum sit in paucorum extra Britanniam manus perventurus, visum est in hac scribendi opportunitate, quam nobis fecit præstantiss. Candidatorum biga, Huntianarum interpretationum quasdam, speciminis loco, in medium proferre, atque ea, quæ viri amabilissimi humanissimique nobisque etiam amicissimi memoriæ debetur, cum modestia sub examen revocare. Deinde vero etiam alia quædam loca, ab HUNTIUS non tacta, quibus aliquid lucis affundere nos posse nobis videtur, breviter tractare conabimur.

§. I.

Proverb. I. 17. Discrepant interpretes in constituendo sensu formulæ, frustra spargitur rete in oculis avium, statuentibus PATRICIO aliisque, illud דרר referendum esse ad aves, quibus rete tum frustra ponatur, quando ignaræ ac negligentes periculi irruant in illud, pœnamque imprudentiæ luant: aliis contra cum HAMMONDO putantibus, tum demum rete

rete frustra positum dici posse, quando, avibus rete evitantibus, frustra laborem susceperit aiceps. Et HUNTIUS quidem priorem sententiam sequitur, duplicem ob causam, primo quod avibus nulla insit prudentia cavendi sibi a laqueorum insidiis, deinde, quod avis incauta hic proposita sit in imaginem latronum, qui spe prædæ ac rapinarum capti in gravissima semet pericula temere immittant. Sed hæc nobis non ita comparata videntur, ut in eandem nos sententiam pertrahere debeant. Etenim illud quod attinet, quis est cui non in mentem veniat vulgatum OVIDII dictum, quod etiam in proverbium abiit,

Quæ nimis adparent retia, vitat avis.

Hoc vero, ut mox videbimus, universi sermonis nexui tantum abest ut conveniat, ut eundem potius haud parum turbet atque impediat. Alteram contra sententiam suadent duæ potissimum rationes. Primo enim haud facile quisquam dixerit retia esse frustra posita, hoc sensu, ut innuat, noluisse se aves à reti absterreri: ad capiendas enim, non vero ad abstinendas, aves retia ut plurimum usurpantur. Deinde, universæ orationi si suus constare debeat nexus ac finis, necesse omnino videtur, ut sermo sit de avibus, rete sibi nimis palam positum defugientibus. Etenim Salomo, dum in eo est, ut discipulum deterreat a societate pravorum istorum hominum, qui ex cædibus atque rapinis victum quærerent, duobus argumentis utitur, quorum alterum ductum est a rei improbitate, alterum à periculis cum isto vitæ genere conjunctorum magnitudine, hoc fere modo: noli quæso committere, ut cum istiusmodi

hominibus societatem ineas, nam primo facile intelligis, quam
 prave agant ac sceleste, deinde, cum ne aves quidem sint tam
 stupidæ, ut in rete irruant, quod est palam ipsisque spectanti-
 bus positum, scito, eosdem, dum aliis insidiantur, in præsen-
 tissimo suæ ipsorum vitæ discrimine versari; quodsi itaque, mo-
 nitus de certitudine periculi, irretiri tamen te passus deinde
 fueris, sane oporteat te avicula esse multo stupidiorem. —
 Restat, ut de verbo זרה dicamus breviter. Nempe quod notio
expandendi, quæ hoc loco illi plerumque tribuitur, præeunti-
 bus antiquissimis interpretibus Alexandrino, Chaldæo, Syro-
 que, neque ex etymologia probari potest, neque ex loquendi
 usu, putat HVNTIVS, formulam מזורה ורשת vertendam po-
 tius esse sic, *conspergitur granis rete*, quod arabicum درام, respon-
 dens verbo hebraico, teste SCHINDLERO in Lexico Pentaglotto,
 de sparsione præsertim granorum usurpetur. At vero quanquam
 certissimum est, illud درام cum verbo nostro conferri rectissime;
 nihil tamen facere illud potest ad probandam novam illam, ab
 HVNTIO propositam, versionem. Nam *spargendi* quidem no-
 tionem habet verbum arabicum, *conspergendi* vero nequaquam:
 & de conspersione retis si sermo foret, dicendum omnino fue-
 rat sic, חַנֵּם יוֹרָה עַל-הַרְשֵׁת, coll. Job. XVIII, 15. Malumus ita-
 que existimare, rete *sparsum* disiectumque poetice hic dici pro
 reti expanso, quam significationem verbo tribuere talem, quæ
 iustis argumentis demonstrari nequeat.

§. II.

Cap. XXIV, 27. Reiecta hujus commatis interpun-
 ctione ac versione recepta, tanquam dura atque inconcinna,
 novam

novam eamque, ut putat, faciliorem proponit HUNTIVS hoc modo:

instrue foris negotium tuum

& para illud in agro:

i postea, & ædifica domum tuam:

Sed tantum abest, ut vulgatam illam verborum divisionem duri quid habere existimemus, ut potius indoli linguæ hebraicæ longe convenientior nobis videatur nova hac Huntiana, adeoque firmiter tenenda. Modo notandum, vocem אָרַר, quæ perinde ac reliquæ particulæ separatæ fere omnes origine & proprietate sua nomen est, significans tempus subsequens, positum hic esse in nominativo absoluto, cui particula Vau recte subiungitur (vid. 2 Sam. IV, 10. Jerem. VI, 19. 1 Sam. XXV, 27. Exod. XII, 15. 19.), adeoque latine exponi debere hoc fere modo: quod attinet tempus subsequens; ædifices &c. i. e. postmodum ædificare poteris & amplificare domum tuam. Altera vero sententia hoc habet incommodi, quod formula לָךְ אָרַר וּבְנִיתָ contraria esse videatur constanti sermonis hebraici consuetudini, quæ in talibus locis, quibus primum hoc, deinde illud agendum præcipitur, vocem אָרַר in ipso statim initio sententiæ positam esse vult, veluti Genes. XXIV, 55. Numer. XXXI, 2. Levit. XIV, 8. 19 &c. — Sensum tandem loci quod attinet; probamus eorum sententiam qui putant, commendari hic agriculturam ac rem pecuariam strenue exercendam, unde justæ prius facultates comparari debeant, quam sit de domus exædificatione atque exornatione sumtuosa cogitandum.

§. III.

§. III.

Cap. XXV, 13.

Formulam שלג צנה, in qua de-

claranda admodum variant interpretes, ita exponit HUNTIUS, ut dicat esse vas nive repletum: utiturque ad probandam suam sententiam hoc triplici argumento, 1) quod צנה Exod. XVI, 33. sit urna ad Mannam asservendam usurpata, 2) quod Arabi- cum nomen צנה denotet fiscellam plicatilem, itemque nomen arab. حنہ Hagg. II, 16. respondeat græcæ voci κνψελη, & aliud, צנה, Exod. XXVII, 3. cap. XXXVIII, 3 positum sit pro hebraico סירות, 3) quod verbum cognatum צן in lingua arab. habeat notionem recondendi. Sed videntur huic argumentationi quædam inesse quæ non plane probari possint. Nam primo illud צנה trahendum huc non erat, cum vas nivi servandæ aptum nimis diversum sit à fiscella plicatile: deinde verbum צן nihil facere potest ad declarandam vocem quæ ex radice צנה suam trahit originem, quapropter illorum etiam sententiæ parum tribuimus, qui hoc ipso, at nimis lubrico, fundamento nixi, phrasin שלג צנה vertunt, asservatio nivis, h. e. nix asservata. Tutissimum autem videtur, Vulgatum hic sequi, quem LUTHERUS etiam feliciter hic secutus est, Chaldaicumque interpretationem, qui uterque vocabulo צנה frigoris significationem tribuit. Nec erat cur hoc rejiceret HUNTIUS ea sola de causa, quod nullo in loco istam vocis significationem deprehenderit. Sufficit enim, Chaldæorum צנה hoc ipso sensu usurpari Job. VI, 16 & in Targum Hierosolymitano Gen. VIII, 22, atque etiam in Samaritana versione idem vocabulum positum esse ad exprimendum hebr. קרח Genes. XXXI, 40. Adeoque sensus loci hic est: quem-

quemadmodum potus nive refrigeratus hominem æstivo calore fessum reficit, sic legatus fidelis recreat atque oblectat eum, à quo cum mandatis missus est. Nimirum quod apud recentiores Libani accolæ usitatum esse commemorant testes fide digni complures, adhiberi nivem ex Libano desumptam ad potum tempore æstivo refrigerandum, idem antiquissimis etiam temporibus in istis regionibus in usu fuisse admodum est credibile. Extat in *Gestis Dei per Francos, Hannov. 1611*, pag. 1098, locus insignis, atque dignus qui cognoscatur. „Nives nisi circa „montes altitudine nimia præminentes, cujusmodi est Libanus, „in terra rarissime reperiuntur. In toto autem æstivo tempo- „re, & maxime in diebus canicularibus ferventissimis, & in „mense Augusti, nix frigidissima a monte Libano per duas vel „plures dietas desertur, ut vino commixta, tanquam glaciem „ipsum frigidum reddat. Conservantur autem prædictæ nives „sub palea, ne fervore solis, seu calore aëris, dissolvantur. „Producitur hic locus in libro cui titulus est, *Observations on divers Passages of Scripture &c.* (by THOMAS HARMER), & quidem pag. 393 vol. I editionis novæ, quæ hoc ipso anno prodiit Londini 2 voll. 8°, estque priore, quam in vernaculam linguam transtulit b. JO. ERN. FABER, sub titulo, *Beobachtungen über den Orient aus Reisebeschreibungen 1772*, multo auctior. Addatur testimonium LEONH. RAVWOLFII in *Reisebeschreibung*, pag. 282 edit. an. 1582. 4. „Das Gebürge Libanus ist sehr hoch — „zudem so findet man auch den ganzen Sommer durch Schnee, „so von dem Berg herab gebracht wird, in ihren Bätzaren „oder Kauffhæusern zu verkauffen, um ihre Getrænk, sonder-

B

„lich

„lich in Hundstægen, darmit zu kühlen, welchen sie Knollen
„weis darein werfen.“

§. IV.

Cap. XXVI, 23. Quamquam variæ prostant loci non
admodum obscuri expositiones; nos tamen, missis reliquis, eam
tantum examinabimus, quam proposuit b. HUNTIUS. Sunt
vero tria potissimum, quæ hic observanda veniunt, primo, quod
לְקִים שְׁפָתַיִם אֵלֶּיךָ asserit esse labia flagrantia amore dictorumque
blanditiis, deinde, quod duce ABENESRA כֶּסֶף טִיבִים exponit,
argentum bene purgatum scoriisque vacuum, tandem, quod
ex auctoritate versionis Chald. Syræ & Vulgatæ posteriori he-
mistichio addendam vult particulam comparativam כִּי, unde
demum hæc versio oritur,

purissimum argentum, obductum vasi testaceo;

sic sunt labia ardentia, & cor malignum.

Et nostra quidem sententia illud magnopere laudandum, quod
labia intelligit amoris ardore flagrantia, secus ac aliorum fert
opinio, qui, cum animadverterint, verbum לְקִים in locis aliis
omnibus inimico sensu usurpari, hic quoque de labiis odio ac
inimicitia ardentibus sermonem esse contendunt. Quapropter
SCHULTENSIVS, ut hancce difficultatem removeret, in com-
ment. ad h. l. ex usu linguæ arabicæ, in qua verbum לְקִים de
lingua dictum, linguæ volubilitatem atque promptitudinem de-
scribit, probare instituit, שְׁפָתַיִם לְקִים labia esse prompta & ex-
pedita ad declarandam benevolentiam. Sed hoc ipsum haud
fatis firmum nobis videtur, ut consistere in eo possimus. Nam
primo illud facile intelligitur, linguam, cum volubilis atque
expe-

expedita dicitur, non simul describi tanquam blanditiis ac amore flagrantem: deinde verbum לרקן universim est *acuere*, & quando de lingua usurpatur, proprie denotat talem, quæ non obtusa sit atque hebes, sed acuminata & mobilis, id vero est, disertata atque ad dicendum expedita: *acuminis* autem notio, quamquam de lingua recte usurpari potest, ad *labia* tamen commode transferri nequit, nec erit facile quisquam qui, hominem disertum prædicaturus, *acuminatis* eum *labiis* præditum esse dixerit. Quæ cum ita se habeant; rectius quidem abstinendum putamus ista Schultensiana probatione, sed ipsum tamen, quem supra laudavimus, formulæ לרקים שפתים sensum, ut verum ac legitimum defendimus. Etsi enim ex usu loquendi demonstrari nequeat; ipsius tamen loci, de quo agitur, natura & scopus eundem necessario, ut nobis quidem videtur, exigit atque postulat. Etenim ut cor malignum cum testa comparatur tanquam re vili, cui pretii nihil inest: ita labia, לרקים dicta, cum argento: quod si genuinum sit & purum, magni profecto pretii est, sin minus, pretii tamen speciem aliquam habet. Huic itaque imagini nisi venustatem atque veritatem plane omnem adimere velis; statuas oportet, de ejusmodi labiis sermonem hic esse, quæ amicitia saltem speciem aliquam præ se ferant. Estque hoc adeo clarum & evidens, ut qui vocem לרקים de labiis odio ac inimicitia flagrantibus exponunt, necesse habeant confugere ad hypallagen, quo argentum *scoriosum* convertitur in *meras scorias*. Sed ista hypallage nobis æque precaria videtur ac ABENESRÆ illa interpretatio, HUNTINGIO etiam, quod

miramur, probata, qua כסף טיגים sumitur pro argento diligentissime purgato: quod non modo regulis grammaticis repugnat, sed ipse etiam Sententiæ pulchritudinem perquam minuit ac fere destruit. Ecquid enim veri pretii inest sermonibus adulatoriis atque ad fucum faciendum compositis, ut cum argento studiose purgato, si vel in tenuissimam laminam diductum sit, comparari mereantur? Emendationem denique textus propositam quod attinet; haud tanta nobis hoc in loco videtur veterum interpretum auctoritas, ut particulam illam כן obrudamus contextui, qui illa egregie carere potest. Non enim hic est oratio, ex duobus membris, quibus ad conjunctionem particula opus sit, composita, sed est propositio simplex, una, quæ more Hebræis haud inconsueto prædicatum tanquam id, in quo major emphasis posita est, subiecto suo habet præmissum, & latine sic verti debet, *argentum spurium testæ obductum est os blandiloquum cum animi malevolentia conjunctum*. Egregia omnino sententia, in qua rerum inter se comparatarum exactissima est similitudo. Prouti enim testæ argento spurio obducta magnam quidem pretii speciem habere videtur, at propius ac intus examinata si fuerit, parvi æstimatur: sic verborum blanditiæ, si sint cum malevolentia animi conjunctæ, præter fucum ac fraudem habent — nihil.

§. V.

Cap. XXVIII, 16.

In vulgata hujus loci interpretatione hoc vel maxime desiderans HVNTIVS, quod membrorum inter se contrapositio non sit clara atque perspicua, novam eamque duplicem proponit ejusdem expositionem, alteram hanc, ut,

voce

voce מעשקות passivo sensu sumta, vertatur,
 princeps destitutus prudentia multis obnoxius est oppressionibus,
 sed avaritiam qui odit, prolongabit dies suos,
 alteram, qua *prolongare dies* idem sit ac, multa patientia uti,
 hoc sensu:

princeps destitutus prudentia multus est in oppressionibus,
 sed avaritiam qui odit, dies aliquot exspectabit.

Enimvero, ut de eo nihil dicamus, utrique expositioni inesse
 aliquid incertum atque arbitrarium, ac præcipue formulam,
 יאריך ימים, sensum, qui ipsi tribuitur, admittere non posse; evi-
 dens est, ne sic quidem effectum esse, ut justa atque distincta
 appareat inter duo hemistichia antithesis. Neque effici id ullo
 modo probabili poterit, nisi observetur, utrumque orationis
 membrum ellipticum esse atque ex altero supplendum, id quod
 in ejusmodi Sententiis, quarum character præcipuus in brevi-
 tate positus est, sæpissime accidit. Veluti quum cap. X, 8 di-
 citur, sapiens corde recipit præcepta, at stultus labiis corrui-
 t; facile adparet, neque subjecta orationis neque prædicata perfe-
 cte sibi invicem esse opposita. At utrumque membrum commu-
 nicat alteri quicquam de suo, ac vicissim accipit ab altero, quod
 ipsi deest, ut plena oratio hæc sit: qui sapiens est corde & labiis,
 admittit præcepta atque a lapsu immunis manet, at qui stultus est
 corde & labiis, præcepta recusat admittere & corrui-
 t. Similiter
 ejusd. cap. v. 13 sensus hoc modo est constituendus: homo in-
 telligens sapienter loquitur, adeoque cum neminem dictis offendit,
 amatur ac honoratur, imprudens contra, imprudenter dictis alios
 sæpe ledens, odia hominum patitur & verbera. Itaque hunc

etiam, de quo nunc agimus, locum hac ratione declarandum putamus: Principem quod attinet, qui caret prudentia; pronus est ad injuriam aliis faciendam, adeoque, dum multorum in se odia concitat, molestam sibi reddit vitam atque incertam: quæstum contra injustum quicumque odit, is prudenter agit, vitamque ducet tranquillam & longævam.

§. VI.

Cap. XXIX, 5.

Ellipsis quæ in vulgata hujus loci expositione statuitur ut evitetur, suadet HUNTIUS, conjungere vocem רשע cum participio מרחיק, huicque significationem tribuere eam quæ conjuncta esse solet cum hoc verbo in lingua arabica, qua חלק est ambire, cingere, חלק autem parare & formare, ut jam sensus sermonis hic prodeat: *qui parat rete alteri, objicit illud suis ipsius gressibus*, h. e. alteri qui nocere studet sibi ipsi nocet. Sed malumus nos persistere in vulgari illa interpretatione. Nam primo quod ellipsin attinet vocis לִשְׂנוּיָו vel מִסְרֵיו quæ solet alias conjuncta esse cum verbo הרחיק, velut Psalm. V, 10. Prov. II, 16 & XXVIII, 23; eo minus illa reformidanda est, quod eadem recurrit in altero loco, Psalm. XXXVI, 3, adeoque pro ficta aut arbitraria, quales aliæ multæ sunt, haberi haud facile potest. Deinde si רשע construendum sit cum verbo מרחיק, tunc a פורש vix abesse posse videtur pronomen אֲוִתָּהּ, suppletum quoque ab Alexandrino interprete, qui sic verba reddit, ὡς παρασκευαζεται ἐπὶ προσωπον τε ἑαυτε φιλα δακτυον, περιβαλλει αυτο τοις ἑαυτε ποσιω. Denique, si nostro quidem sensui tribuere quicquam liceat, Sententia hæc, *alteri qui blanditur rete ponit ad illum capiendum*, concinnior

cinnior videtur atque elegantior altera illa, qua is, qui alteri nocere studet, sibi ipsi nocere dicitur.

§. VII.

Cap. XXX, 27.

In definienda significatione vocabuli רָצָה mire discrepant interpretes. Et SCHVLTENSIVS quidem in Animadvers. ad varia loca Vet. Test. quæ an. 1709. primum prodire, præeunte BOCHARTO Hieroz. P. II. lib. 4. cap. 2, in subsidium vocans arabicam notionem verbi رَاضٍ , quod in conjugatione 3 & 6 est *portiones pariri*, sic declarandam esse formulam $\text{כָּלוּ הָרָצָה וַיֵּצֵא הַיְיָ אֶת־הָאֵשׁ מִן־הַבְּרָזָה}$ existimat, *exeunt & unaquæque spoliū distribuit sibi que propriam sortem assignat*: eandemque interpretationem in Commentario quoque suo ad Proverbia, anno demum 1748 in lucem emisso, probat atque repetit, quamquam alias sæpissime recedit à laboribus suis, ut ipse vocat, juvenilibus. Neque tamen magni hujus ac de litteratura orientali immortaliter meriti viri auctoritas movere nos potest, ut in ista sententia acquiescendum putemus. Nam ut de eo non dicamus, parum apte de locustis dici quod egrediantur, *fortientes prædam*, utpote quæ non statim sub egressum dispertitur; evidens omnino est, talem aliquam rem laudari tanquam admiratione dignam in locustis, quæ alioquin in nulla multitudine nisi per imperatoris, cui omnia subsint, summam auctoritatem effici atque obtineri possit. Jam vero prædæ divisio non est ex earum rerum genere, quæ perfici absque imperatore nullo modo possint. Æquabilis ac justa si quidem esse debeat prædæ inter multos distributio; tunc omnino opus est, ut adsit qui rem univèrsam moderari sua auctoritate, atque omnes ac singulos

CON-

CON-

continere in officio possit. De ista vero distributionis *equabilitate* cum nihil sit in orationis contextu dictum, quod tamen ad sensum constituendum videtur plane necessarium; sequitur, aliam eamque aptiorem exquirendam esse verbi פָּצַח significationem. HUNTIVS itaque, SCHVLTENSIANAM cæterum interpretationem haud improbens, conjecturæ in modum, ut ipse modestissime ait, notionem verbi arabici فَضَح , quæ in *instigando*, *incitando* posita est, commendat, putatque versiculum commode sic transferri posse:

Locustæ regem non habent;

At egrediuntur tamen in aciem, ad bellicum universi sui exercitus.

Sed hic iterum variæ difficultates obversari videntur. Etenim primo haud admodum clarum est, quomodo locustæ, quæ ipsæ exercitum constituunt, dici possint egredi ad totius *sui* exercitus impulsum. Deinde etiam hoc non bene intelligitur, quod, posita significatione *excitandi*, formula כָּלוּ פָּצַח verti queat, *ad motum* omnium, cum vocabulum פָּצַח neque nominis formam habeat neque particulam sibi præfixam. Et quamquam hæc quidem difficultas evitari facillime potuerat substituendo in locum formæ receptæ participium passivum פָּצוּח f. פָּצוּחִים ; illud tamen præcipue obstat universæ huic interpretationi, quod arabicum verbum פָּצַח hac in quæstione locum habere nequit. Dicitur senim, monente GOLIO, pro verbo arabico فَضَح , quod ipsum cum respondeat hebraico פָּצַח , illud quodque eidem, non autem verbo פָּצַח , respondere censendum est. Nostram itaque

itaque sententiam si dicere nobis liceat, putamus nos eam verbi arabici רָשָׁת significationem hic esse usurpandam, quæ est in *festinando* posita, & locum ipsum sic vertendum,

Locustæ regem quidem non habent, sed egrediuntur tamen festinanter omnes.

Atque hac demum ratione sensus obtineri videtur, qui sit menti ac consilio auctoris hujus Sententiæ accommodatissimus. Potest enim profecto hoc tanquam singulare quid & admiratione dignum commemorari de locustis, quod immensæ multitudinis agmen, utut nemini subfit, cujus imperio atque auctoritate regatur, sponte tamen ita coalescit atque cohæret, ut quando procedendum sit in aciem, omnino *omnes*, nulla vel renitente vel cunctante, promptissimas sese exhibeant paratissimasque. Digna est, quæ cum hac Aguri Sententia conferatur de locustis narratio, quam dedit THOMAS SHAW in Reisen, oder Anmerkungen, verschiedene Theile der Barbarey und der Levante betreffend, pag. 165 sq.

§. VIII.

Sed ne videamus illis tantum oblectari, quæ habent, quod emendari vel reprehendi possit, age ejusmodi quoque interpretationem adducamus, quæ nostro quidem judicio non modo ingeniosa est, sed vera etiam ac prorsus laudabilis. Illam intelligimus, quæ versatur circa locum difficilem atque obscurum cap. XXIX, 21. Hærent hic interpretes in vocabulo dubio מָנוּן , sed consentiunt tamen fere omnes, *fili* significationem recte illi tribui posse, ob formulam יָנִין שְׂמוֹ , Psalm. LXXII, 17, quæ verti solet, nomen ejus *sobolescet*, seu, per filios propagabitur. Communis itaque loci nostri expositio hæc fere esse solet: *Si quis*

C

deli-

delicate habet inde a pueritia servum suum; in postremo suo servus ille erit quasi filius, h. e. filii potius quam servi conditionem habere apud herum suum cupiet. Sed qui diligentius eam examinaverit, haud quicquam firmum & stabile in ea deprehendet. Primo enim quo jure illud, filius erit, eo trahatur, ut idem sit ac, filii conditionem affectabit, non perspicitur. Deinde nihil incertius esse potest illa ipsa significatione *filii*, cum verbi יָנוּן, quo illa unice nititur, & origo obscura sit, & lectio ipsa plane incerta. Veteres certe interpretes si audias, nullus est, qui suo eam testimonio confirmet: nam Syrus eam profus negligit; Chaldæus habet מוּמָן, hebraice נָכוּן; & Alexandrinus cum Vulgato, quorum ille habet διαμεινι, hic, *permanet*, haud obscure innuit lectionem יָנוּן, ex qua יָנוּן aut יָנוּן levissima permutatione litterarum simillarum fieri potuit. Denique versio illa univèrsa nimis arbitraria est, & longissime recedit ab ordine verborum contextus hebraici. Est vero hic מַפְנֵק nominativus absolute positus, cui particula Vau jungitur (conf. §. II.), adeoque secundum regulas grammaticas versio commatis erat instituenda hæc, *eum quod attinet, qui inde a juventute delicate habet servum suum, is postea erit filius*: quod quam sit absonum & sensu omni vacuum, quilibet, nobis etiam non moneantibus, facillime intelligit. — Jam contra videbimus, quamnam rationem in hoc dicto exponendo secutus sit doctiss. HUNTIUS. Et primo quidem observat, suffixum nominis עֲבוּרֵי ortum videri ex errore librarii, decepti fortasse vicinitate ejusdem litteræ proxime insequentis, adeoque tanquam spurium e loco suo esse eliminandum. Neque vana est hæc conjectura, sed gravissimis

vissimis nixa auctoritatibus. Nam præter solum Vulgatum, qui locum hunc liberrima ratione sic vertit, *qui delicate a pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum esse contumacem*, nullus veterum interpretum illud suffixum habuisse in suo codice videtur, Alexandrinus enim vertit, *ος κατασπαταλα εκ παιδος, οικητικος εσαι*, & Chaldæus Syrusque similiter, qui deliciis indulget a pueritia sua, *servus erit*: unde admodum credibile fit, lectionem veram & genuinam esse, non עברו, sed עָבַד, qua posita & verbum ידירה ex sequenti hemistichio supplendum & pro מַפְנֵם substituendum est partic. pass. מִפְנֵם. Deinde מָנון derivat a rad. אָנָן *genuit, doluit*, cujus prima radicalis eo probabilius dici potest excidisse, quo plura extant ejusmodi exempla alia, veluti מְכַלָּה 1 Reg. V, 11 (25), מְלִפְנֵי Job. XXXV, 11, מְסִתָּה Ezech. XX, 37 cæt. qua in re, quamquam auctoritatibus non est opus, consentientem habet Syrum interpretem, qui vertit, *Et in novissimo suo suspirabit*, ac forte etiam Alexandrinum, qui sic habet, *εσχρατον δε οδυνηθησεται εφ' εαυτω*. Sensus itaque Sententiæ, isque eo, qui alias plerumque statuitur, haud parum aptior atque elegantior hic est: qui inde a pueritia molliter nimis ac delicate habetur, servus erit, & adultam ætatem habebit miseram ac deplorabilem. — Sed hæc sufficiant de interpretationibus HΥΝΤΙΑΝΙΣ.

§. IX.

Supereft ut alia quædam loca tractemus breviter. Et primo quidem dicemus de capitis XII versu 21. Prius hemistichium sic vertit Alexandrinus, *εκαρεσει το δικαιω εδεν αδικου*, Chaldæus pariter Syrusque habet, *non pulchrum est iusto quicquam iniquitatis*. Varietatem hanc commemorans in Notis suis uberioribus

ad Proverbía CHRIST. BENED. MICHAELIS fatetur, incertum esse, quo fundamento nitatur hæc veterum interpretum ab hebraico sermone discessio. At nos videmur nobis ejus rei causam non improbabilem in eo deprehendisse, quod veteris illi habuerint lectionem **יָשׁוּעַ**, a nostra **יָשׁוּעַ** *obveniet*, litterarum figuram si spectes, nonnisi levissime dissidentem. Hac enim posita, cum verbum **יָשׁוּעַ** denotet *expetere, desiderare*, sermonis hebraici sensus planissime hic prodit, *non desideratur justo quicquam iniqui*, qui ab eo, quem a veteribus expressum videmus, nullo modo discrepat: Arabs certe Proverbiorum interpres, qui suam versionem confecit ex Alexandrina, græcam illam formulam *καπερου* ita reddidit, ut ipsius versio, *non cupit justus iniquitatem*, hebraicæ locutioni sit quam simillima. Jam de pretio lectionis si judicandum sit, non multum nos hæsitamus, eam, quæ veterum testimoniis confirmatur, antepone vulgatæ, utpote quæ ita comparata videtur, ut sensum commodum ac certum admittere vix possit. Sunt quidem, qui vertunt, *justo non obveniet ulla molestia*. Sed præterquam quod parum caute Salomoni tribuitur tale effatum, quod innumeris ex quavis ætate virorum optimorum iniqua plurima pefforum exemplis refellitur, obstat quoque illud, quod, monente ad h. I. MICHAELIS, vox **יָשׁוּעַ** quæ novies in hoc libro occurrit, nusquam nisi *iniquitatis vel pæne* cum ea conjunctæ significationem habet. Hanc vero si cum eodem tenendam, locumque sic accipiendum esse dixeris, ut sensus sit, *a justo non perpetratur iniquitas*; verendum est, ne jure hoc reprehendatur tanquam incertum nimis ac prorsus arbitrarium. Neque SCHULTENSII nova interpretatio admodum

pro-

probabilis nobis videtur. Putat nimirum, rem intricatissimam, ut ipse vocat, sic demum facillime expediri posse, si sumta verbi מִתְבַּרְרָה significatione arabica, locus hac ratione vertatur, *non maturestet iusto ulla omnino molestia*, quod, cum per se non sit valde perspicuum, alterius declarat his verbis: „dubium nemini re-
 „licium, quin Salomonis genuina mens sit, *non maturescere si-
 „netur iusto ulla molestia*, non permittet justorum vindex, *ut ad
 „sumum gradum & fervorem maturitatis perveniat*: si יָדוּעַ pro cri-
 „mine, & iniquitate, quis vellet, ne sic quidem abhorrens foret,
 „non maturescere *finetur iusto ulla iniquitas*, enimvero *tanget ju-
 „stum*, sed *maturitatem non attinget*; nec mortis eum laqueis denuo
 „implicabit.„ Sed nostro quidem iudicio nimis longe quæsitæ
 est singularis illa, quam in notione *maturescendi* deprehendisse
 sibi vilis est vir doctissimus, emphasis, huicque Sententiæ eo
 minus conveniens, quod ex universo illius habitu & forma fa-
 tis adparet nihil hic ingeniosi vel ænigmatici subesse verbis pla-
 nissimis. Contra vero altera lectio, יָדוּעַ, qua posita hic sensus
 prodit, *viro probo nihil desiderabile est, quod non sit iustum*, im-
 probi contra inhiant iniquitatibus, iisque semet quasi exsatiant ingur-
 tantque, magnam omnino in se habet sui commendationem.
 Nam primo sensum dat facilem, perspicuum, egregium, in quo
 membrorum perfecta oppositio perspicitur. Deinde cum voca-
 bulum יָדוּעַ sit ex genere eorum, quæ habent aliquid insolentius
 atque exquisitius, & tamen tribus interpretibus diversis
 communiter usurpetur; profecto parum credibile est, illud vel
 ex errore, vel ex pruritu emendandi suam habere originem.

S. X.

Cap. XVIII, 1.

In sensu hujus loci, quem haud mediocriter obscurum videri ipsa sententiarum de eo mira diversitas arguit, investigando ante omnia dispiciendum est de *subjecto* orationis quod voce **נִפְרָר** describitur. SCHVLTENSIVS, postquam in Animadvers. suis philolog. statuerat, **נִפְרָר** esse hominem *solitarium*, digressum ab hominum profanorum consortio, coll. arab. **פָּרַר** quod in II conjug. significat, *segregavit se a ceteris*, peculiariter religionis ergo, in Commentario deinde suo COCCEJI sententiam secutus, hominem intelligit *ιδιογνώμονα*, suis unice opinionibus delectatum. Ven. contra TELLERVS, in Auctario ad commentarii SCHVLTENSIIANI editionem Halensem, talem innui putat, qui sit perditus atque *dissolutus*, voluptatibusque omnibus inhiat. Sed cum nihil horum ex loquendi usu probari possit; malumus nos cum Alexandr. Ar. & Vulgato eum intelligere, *qui vult recedere ab amico*, i. e. qui nuncium amico vult mittere. Nam hoc ipso sensu verbum **נִפְרָר** usurpari evidens est ex cap. XIX, 4: & *participium* recte potest ad futurum tempus referri, ut **הִשָּׁב** *sessurus* Exod. XI, 12. **מָוֹת** *moriturus*, Jerem. XXVIII, 16. **נִרְרָר** *populus nascendus* Ps. XXII, 32. Jam quod attinet ad *praedicatum*, **לְתַחֲוֹה יִבְקֶשׁ**; facile intelligitur, neque cum SCHVLTENSIO verti illud posse, *pro libidine quaestiones agit*, neque cum ven. TELLERO, *inhiat voluptatibus*; neutrum enim ita comparatum videtur, ut possit cum *subjecto* suo probabili quadam ratione conjungi. Nec illud admodum placet quod habet b. CHR. BEN. MICHAELIS, praestantissimus cateroquin Proverbiorum enarrator, qui putat, formulam, *cupidinem vel cupidini querit*, idem esse ac, ea tantum sequitur, quæ moroso ac stulto placeant ingenio. At contra Alexandrinum interpretem sic audias; plana omnia habebis ac mire perspicua. Vertit nimirum prius hemistichion hac ratione, *προφασεις ζητει αυτη βεβλομενος χωριζεσθαι απο φιλων*, ex quo adparet, usum eum fuisse vocabulo **תַּחֲוֹה**, qua in re, praeter Arabem, Vulgatum etiam habet secum consentientem, qui similiter ita: *occasione querit qui vult recedere ab amico*. Et profecto negari nequit, hanc ipsam lectionem pluribus de causis videri quam maxime desiderabilem. Nam nonnisi levissime discrepat à lectione recepta, ut hæc ex illa derivari facillima mutatione potuerit, & sensum dat egregium atque perspicuum

cum, & firmatur præterea ipso loquendi usu, coll. loco Jud. XIV, 4, in quo formula **בְּקֶשׁ הַאֲנָה** cernitur. Neque tamen nos eandem præferendam ac pro vera & genuina habendam facile dixerimus. Nam in altera illa, **תַּאֲוָה**, præter Chaldaum Syrumque interpretem consentiunt quoque Aquila & Symmachus, qui uterque habet *εἰς ἐπιθυμῶν*, & Alexandriae contra versionis auctoritas nihil omnino præsidii accipere potest ex consensu Arabicæ Vulgatæque, cum manifestissimum esse debeat, hanc non minus ac illam, hoc certe in loco, ex ipsa versione græca, non vero ex hebraico contextu, fuisse confectam. Sed quanquam lectionem **תַּאֲוָה**, utpote minus confirmatam testimonio auctoritatis, defendi non posse concedimus; egregie tamen eadem uti nos posse nobis videtur ad sensum loci verum inveniendum. Nempe vocem **תַּאֲוָה** jam non accipimus de cupiditatibus quibuscunque, sed desinate de illo *desiderio*, quod habet qui rumpere amicitiam vel societatem cum alio contractam cupit, & quod in hoc ipso positum est, ut abdicandi semet subtrahendique opportunitatem aliquam nanciscatur. Ad syntaxin vero quod attinet; extat locus simillimus Jobi X, 6, ubi pariter **בְּקֶשׁ** construitur cum **ל** præfixo, & objectum, quod quaeritur, reticetur: qui locus cum, nostra quidem sententia, reddi alio modo quam hoc nequeat, *quod exquiris ALIQUID quod mihi tanquam crimen imputare possis*; nostrum quoque pari ratione vertendum existimamus, *qui desiderat rumpere societatem quaerit ALIQUID pro hoc suo desiderio*, seu, aliquid quod hoc desiderium juvare possit. Hoc vero quid quaeso aliud est quam illud ipsum quod, breviori modo atque ad intelligendum faciliore formula, expressit Alexandrinus: ut adeo jure dubitari possit, an verè lectione is usus fuerit tali, quæ a recepta illa sit diversa. — De altero hemistichio non attinet multa dicere. Rectissime enim docuit SCHULTENSIVS in Orig. hebr. pag. 337 coll. pag. 348, verbum **הַרְתַּגִּילַע**, Proverbiorum libro primum, non ut multis antea visum fuit, declarandum esse ex cognato **גִּילַע**, sed ex usu potius linguæ arabicæ, in qua **جَلَع**, quando de ore usurpatur, tale *os* denotat, *cujus labia restricta sunt & dentes apparent*, quod vel *ridendo* fit, vel etiam *rixando*. Et priorem quidem, *ridendi*, notionem Syrus interpres adhibuit tum hoc loco, tum altero cap. XX, 3: posteriorem vero, docente SCHULTENSIO loc. cit. pag. 339, tribus in locis Chaldaus, cui nos quoque accedi-

cedimus, quamquam & prius illud locum habere hic commodissime potest.

§. XI.

Cap. XV, 20. In singulis vocibus nulla hic difficultas: sed de lectione tamen breviter aliquid monendum. Cel. KENNICOTVS, in diss. II super ratione textus hebr. V. T. impressi, pag. 188 edit. Oxon. vulgatæ lectioni, כְּסִיל אֲרָם, eam quam non Alexandr. modo, sed Chald. etiam Syrusque interpres refert, quamque Ipse in codice aliquo Cantabrig. deprehendit, בֶּן כְּסִיל, præferendam esse statuit, eam præcipue, nisi nos omnia fallunt, ob causam, quod hæc videatur ad membrorum inter se contrapositionem necessaria. Enimvero, quod pace viri doctissimi dictum sit, parum nos huic crisi tribuendum esse existimamus. Nam recepta lectio aptissima est ad antithesin membrorum efficiendam, si recte illa convenienterque regulis grammaticis intelligatur. Scilicet כִּוְהָ אֲמוֹן orationis *subiectum* est, ad quod בֶּן כְּסִיל non minus pertinet quam ad חֲכָם, in formula autem אֲרָם. כְּסִיל, qua *prædicatum* continetur, periphrasis est superlativi, velut in חֲרַל אִישִׁים Es. LIII, 3 & כּוֹר עַם Ps. XXII, 7. debetque sensus loci nonnisi hæc ratione exponi: *filius sapiens letificat patrem, at filius spernens matrem stultissimus est.* Præterea, si ambæ lectiones inter se comparentur, probabiliter ostendi vix potest, qui factum sit ut lectio בֶּן כְּסִיל, utpote ad intelligendum facillima, degenerarit in alteram, כְּסִיל אֲרָם, paullo difficiliorem: hæc vero posita mirum videri non potest ad illam deflexisse interpretes librariorumque, vel quod necessariam eam putaverint ad oppositionem, vel quod similem locum cap. X, 1 habuerint in animo sibi obversantem. Est autem certissima atque ad recte judicandum de variis lectionibus utilissima observatio, duarum lectionum illam esse antiquiorem, ex qua alterius origo probabiliter potest demonstrari. Conf. liber eximius, qui prædit sub titulo, *Elemens de Critique, par*

M. l'Abbé Morel, à Paris 1766. 8.

pag. 25 sq.

T A N T V M.

Ja 4467

ULB Halle
005 375 053

3

WNA

VD 18

[Handwritten signature]

OBSERVATIONES
AD QVAEDAM LOCA
PROVERBIORUM SALOMONIS

QVAS
RECTORE
VNIVERSITATIS EBERHARDINAE CAROLINAE
MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO AC POTENTISSIMO DVCE ET DOMINO
DOMINO

CAROLO

DVCE WIRTEMBERGIÆ ET TECCLÆ REGNANTE
rel. rel.

PRÆSIDE

CHRISTIANO FRIDERICO
SCHNVRER

LING. GR. ET ORIENTT. PROF. P. O.

ET CONTVBERNII ACADEMICI RECTORE
AD LEGITIME CONSEQVENDOS HONORES MAGISTERII
PHILOSOPHICI

PVBLICE DEFENDENT

a. d. Sept. MDCCLXXVI

a.

RESPONDENTES

JOHANNES FRIDERICVS HOFFMANN, *Stuttgard.*

ET

JOHANNES THEOPHILVS SPRENGER, *Gæppingen.*

SER. STIPEND. ET MAG. PHILOS. CANDIDATI.

TVBINGÆ, LITERIS SIGMVNDIANIS.